

Л.В. СУС

(Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир, Україна)

Державне регулювання інноваційного напрямку розвитку тваринництва

Метою статті є оцінка та обґрунтування необхідності державного регулювання інвестиційно-інноваційного напрямку розвитку галузі тваринництва на основі здійснення політики кластеризації підприємств вітчизняного АПК. Обґрунтовано необхідність державного регулювання розвитку сільського господарства та його галузі тваринництва на інноваційних засадах. Проаналізовано обсяги фінансування інноваційних витрат в сільському господарстві та розраховано його структуру за джерелами отримання коштів на виконання наукових та науково-технічних робіт. За допомогою трендового аналізу спрогнозовано розміри фінансування інноваційної діяльності на період до 2019 року. Запропоновано застосування кластерного підходу організації аграрного виробництва як одного з найбільш ефективних засобів підвищення інноваційної активності в галузі тваринництва. Проаналізовано формування і розвиток кластерів в Україні, висвітлено проблеми кластерної політики, розкрито чинники, які ускладнюють впровадження інноваційної кластерної моделі розвитку галузі тваринництва. На основі аналізу досвіду економічно розвинутих країн щодо становлення кластерів визначено напрями здійснення державного регулювання розвитку інноваційних кластерів АПК на умовах синергетичного ефекту.

Ключові слова: державне регулювання, інновації, інвестиційно-інноваційна діяльність, вертикальна інтеграція, інноваційний кластер.

Л.В. СУС

(Житомирський національний агроекологічний університет, г. Житомир, Україна)

Государственное регулирование инновационного направления развития животноводства

Целью статьи является оценка и обоснование необходимости государственного регулирования инвестиционно-инновационного направления развития отрасли животноводства на основе осуществления политики кластеризации предприятий отечественного АПК. Обоснована необходимость государственного регулирования сельского хозяйства и его отрасли животноводства на инновационных принципах. Проанализированы объемы финансирования инновационных затрат в сельском хозяйстве и рассчитана их структура по источникам получения средств на выполнение научных и научно-технических работ. С помощью трендового анализа спрогнозированы размеры финансирования инновационной деятельности на период до 2019 года. Предложено применение кластерного подхода организации аграрного производства как одного из наиболее эффективных средств повышения инновационной активности в области животноводства. Проанализировано формирование и развитие кластеров в Украине, освещены проблемы кластерной политики, раскрыты факторы, которые затрудняют внедрение инновационной кластерной модели развития отрасли животноводства. На основе анализа опыта экономически развитых стран по становлению кластеров определены направления осуществления государственного регулирования развития инновационных кластеров АПК на условиях синергетического эффекта.

Ключевые слова: государственное регулирование, инновации, инвестиционно-инновационная деятельность, вертикальная интеграция, инновационный кластер.

Government Regulation of Innovative Trend in Development of Animal-Breeding

The purpose of the article is to estimate and substantiate the need in government regulation of investment-innovation trend in development of animal-breeding sector on the basis of clustering policy of the companies in domestic agro-industrial complex. The need is substantiated in government regulation of agriculture and its animal-breeding branch on innovation principles. The volumes of innovation cost financing in agriculture are analyzed and their structure is calculated per sources of funds for scientific and scientific-and-engineering work. With the help of the trend analysis the rates of innovation activity financing are predicted for the period till 2019. Cluster approach is proposed for organization of agrarian production as one of the most efficient ways to raise innovation activity in the field of animal-breeding. Cluster formation and development in Ukraine is analyzed, cluster policy problems are elucidated, factors are disclosed which hinder the implementation of innovation cluster model of animal-breeding development. On the basis of analysis of experience in cluster set-up in economically developed countries, the trends are defined for government regulation of agro-industrial complex innovation cluster development on terms of synergetic effect.

Keywords: government regulation, innovations, investment-innovation activities, vertical integration, innovation cluster.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс України та галузь тваринництва як його складова довгий час орієтувалися на низько технологічне виробництво та експорт сировини. Збереження існуючої моделі розвитку може призвести до подальшого нарощування технологічного відставання від країн з розвинутою економікою та зниження конкурентних позицій тваринницької продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Відтак сучасний розвиток сільського господарства країни має здійснюватися на інноваційних засадах і безпосередньо бути пов'язаним з формуванням ефективної державної інноваційної політики. Її реалізація передбачає визначення пріоритетів і концептуальних засад інноваційного розвитку, формування нормативно-правової бази щодо відносин між державними інституціями та інноваційно активними суб'єктами підприємницької діяльності, використання прямих і опосередкованих методів регулювання інноваційної діяльності з метою її активізації, формування й розвитку відповідної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у формування теоретико-методологічної бази державного регулювання інноваційних процесів здійснили В. Базилевич, О. Бутнік-Сіверський, О. Дацій, М. Кропивко, О. Шпикуляк, А. Чухно та інші. Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням кластерного підходу як чинника інноваційного зростання АПК висвітлено у працях О. Собкевич [6], А. Шевченко [7], Х. Вишньовської [8] та інших. Незважаючи на велику кількість досліджень і публікацій, проблеми інноваційної діяльності залишаються повністю не

вирішеними, а тому потребують подальших досліджень.

Метою статті є оцінка та обґрунтування необхідності державного регулювання інвестиційно-інноваційного напрямку розвитку галузі тваринництва на основі здійснення політики кластеризації підприємств вітчизняного АПК.

Виклад основного матеріалу. Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції. Вкладаючи кошти в інноваційну діяльність сільського господарства, держава створює усі умови для довгострокової стратегії формування ефективного внутрішнього ринку продуктів харчування.

За проведеними розрахунками (табл. 1) у період з 2009-2013 рр. обсяги фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у сфері сільського господарства збільшилися на 31,6 % або на 152,788 млн. грн., і станом на 2013 р. склали 636,10 млн. грн. Приріст фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт по Україні загалом склав 42,7 % або 3338,86 млн. грн. Загальне фінансування інновацій в 2013 р. становило 11161,06 млн. грн. У загальній структурі фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних програм розвитку економіки за 2013 р. на потреби галузі сільського господарства припадає 5,7 %. Це є найнижчим показником у період 2009 – 2013 рр.

Фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт

Сфери науки	Джерела фінансування					
	Всього	Бюджетні кошти	власні кошти	в т.ч.		інші джерела
				кошти замовників підприємства України	іноземні організації	
2009 р.						
Сільське господарство, млн. грн.	483,33	375,07	69,60	18,15	2,85	17,66
Усього по науці, млн. грн.	7822,21	3429,18	629,38	1870,82	1743,43	149,41
% с.-г. у загальному фінансуванні	6,18	10,94	11,06	0,97	0,16	11,82
2010 р.						
Сільське господарство, млн. грн.	548,10	453,90	67,30	19,00	2,33	5,59
Усього по науці, млн. грн.	8995,89	3730,06	872,03	1961,17	2315,86	116,77
% с.-г. у загальному фінансуванні	6,09	12,17	7,72	0,97	0,10	4,78
2011 р.						
Сільське господарство, млн. грн.	564,01	444,02	88,56	23,40	3,24	4,79
Усього по науці, млн. грн.	9591,35	3885,04	841,78	2285,89	2478,09	100,55
% с.-г. у загальному фінансуванні	5,88	11,43	10,52	1,02	0,13	4,76
2012 р.						
Сільське господарство, млн. грн.	647,01	514,28	95,78	31,34	1,37	4,24
Усього по науці, млн. грн.	10558,48	4774,62	1121,25	2458,39	2044,96	159,26
% с.-г. у загальному фінансуванні	6,13	10,77	8,54	1,27	0,07	2,66
2013 р.						
Сільське господарство, млн. грн.	636,10	490,81	103,26	36,46	2,39	3,18
Усього по науці, млн. грн.	11161,06	4826,81	1466,61	2306,56	2411,50	149,58
% с.-г. у загальному фінансуванні	5,70	10,17	7,04	1,58	0,10	2,12
Зміна 2013 р. відносно 2009 р.						
Сільське господарство	152,78	115,73	33,66	18,31	-0,45	-14,48
Усього по галузям	3338,85	1397,63	837,23	435,74	668,07	0,18

Джерело: розраховано за даними державної служби статистики України [5].

Крім цього, відбулось зменшення фінансування витрат по інноваційних проектах за рахунок коштів іноземних організацій на 0,45 млн. грн. Витрати на інновації за рахунок інших джерел, а саме кредитних ресурсів та коштів фондів спеціального призначення зменшено на 14,48 млн. грн. Виходячи з цього, у

2013 р. фінансування витрат на інновації в сільському господарстві в основному здійснювались за рахунок бюджетних коштів – 77 %, власних коштів наукових організацій – 16,0 %, коштів замовників – 6,0 % та за рахунок кредитних ресурсів і коштів спеціальних недержавних фондів лише – 1 % (рис. 1).

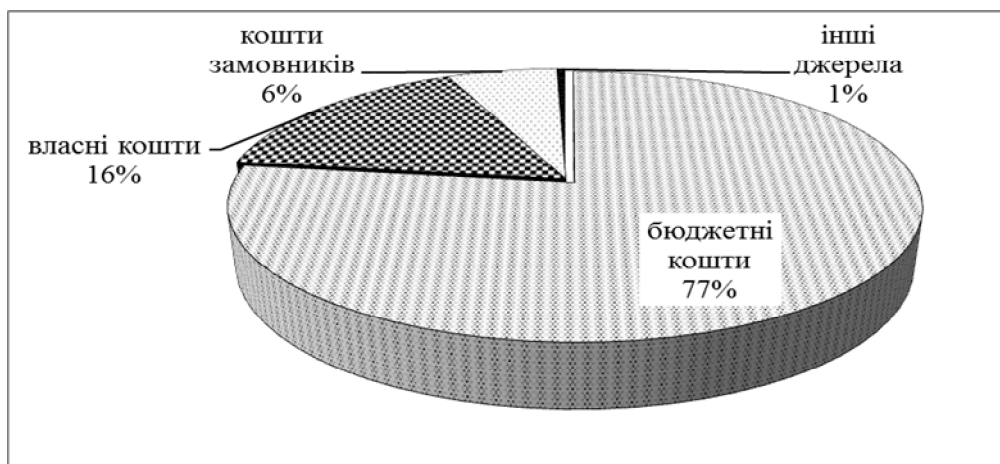

Рис. 1. Структура фінансування витрат інноваційної діяльності у науковій сфері сільського господарства за 2013 р.

Джерело: розраховано за даними державної служби статистики України [5].

Фінанси та оподаткування

З ціллю прогнозування подальших тенденцій за допомогою трендового аналізу розрахуємо зміни фінансування витрат на виконання наукових та

науково-технічних робіт в сільському господарстві (рис. 2).

Рис. 2. Лінійний тренд зміни фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у сільському господарстві

Джерело: власні дослідження.

Не зважаючи на те, що результати трендового аналізу можуть мати похибку, вони свідчать, що з кожним наступним роком обсяги фінансування наукових та науково-технічних робіт сільського господарства України за рахунок бюджетних коштів зберігають постійну тенденцію до збільшення. Менш оптимістична ситуація з фінансуванням інноваційних проектів за рахунок коштів замовників. На нашу думку, це свідчить про низький рівень інвестиційної привабливості сільського господарства України через низку економічних та політичних проблем.

Отже, пріоритетним завданням держави на сучасному етапі є забезпечення державного регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності через здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем агропромислової інноваційної системи. На сьогодні є доцільними всі форми державної підтримки інвестиційної активності вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання, пов'язаних напряму чи опосередковано з виробництвом та реалізацією продукції галузі тваринництва, на всіх стадіях інноваційного процесу. Зазначимо, що розвиток інвестиційно-інноваційного клімату потребує чітких регулятивних дій з боку держави, які повинні забезпечити зменшення бюрократичних процедур, спрощення регуляторно-реєстраційних вимог, виконання антикорупційних законів, надати свободу в укладанні контрактів, формування справедливих засад оподаткування, особливий порядок застосування антимонопольного законодавства. Якщо не вживати вищезазначених заходів, то Україна і надалі залишатиметься країною з великим інвестиційним потенціалом і не більше.

Потрібно свідомо підійти до доведеного факту, що стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, наявність кваліфікованого

персоналу є результатом створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості [7]. Державне регулювання в цьому напрямку має активізувати всі можливі важелі та інструменти організаційного методу регулювання. Організаційне державне регулювання інноваційного напрямку галузі тваринництва має розвивати кадрово-наукове забезпечення та, поряд з тим, провадити консультативно-інформаційне забезпечення. Адже необізнаність виробників сільськогосподарської продукції в способах ефективного використання інноваційного продукту зменшує попит на нього.

Одним з найбільш ефективних засобів підвищення інноваційної активності у аграрному секторі є застосування кластерного підходу організації аграрного виробництва, який дозволяє об'єднати у межах кластерів ресурси та компетенції, недоступні для окремих підприємств. Підтвердженням цього є дослідження датських експертів, згідно якого суб'єкти господарювання, що стають учасниками кластерів, мають вчетверо більше можливостей підвищити інноваційну активність, ніж ті, що розвиваються поза рамками мережевих об'єднань, відіграючи таким чином роль точок інноваційного зростання в економіці країни [4, с. 130].

Пропонуємо створити саме інноваційні кластери, повноцінними членами яких поряд з виробниками та переробниками мають бути науково-дослідні організації. Згідно проведених вище розрахунків, видно, що держава готова розвивати наукову сферу для забезпечення потреб сільського господарства. Створення інноваційних кластерів забезпечить швидке впровадження інноваційного продукту у виробництво. Крім цього, науково-дослідні організації у проведенні інноваційних робіт будуть керуватися негайними потребами членів кластеру.

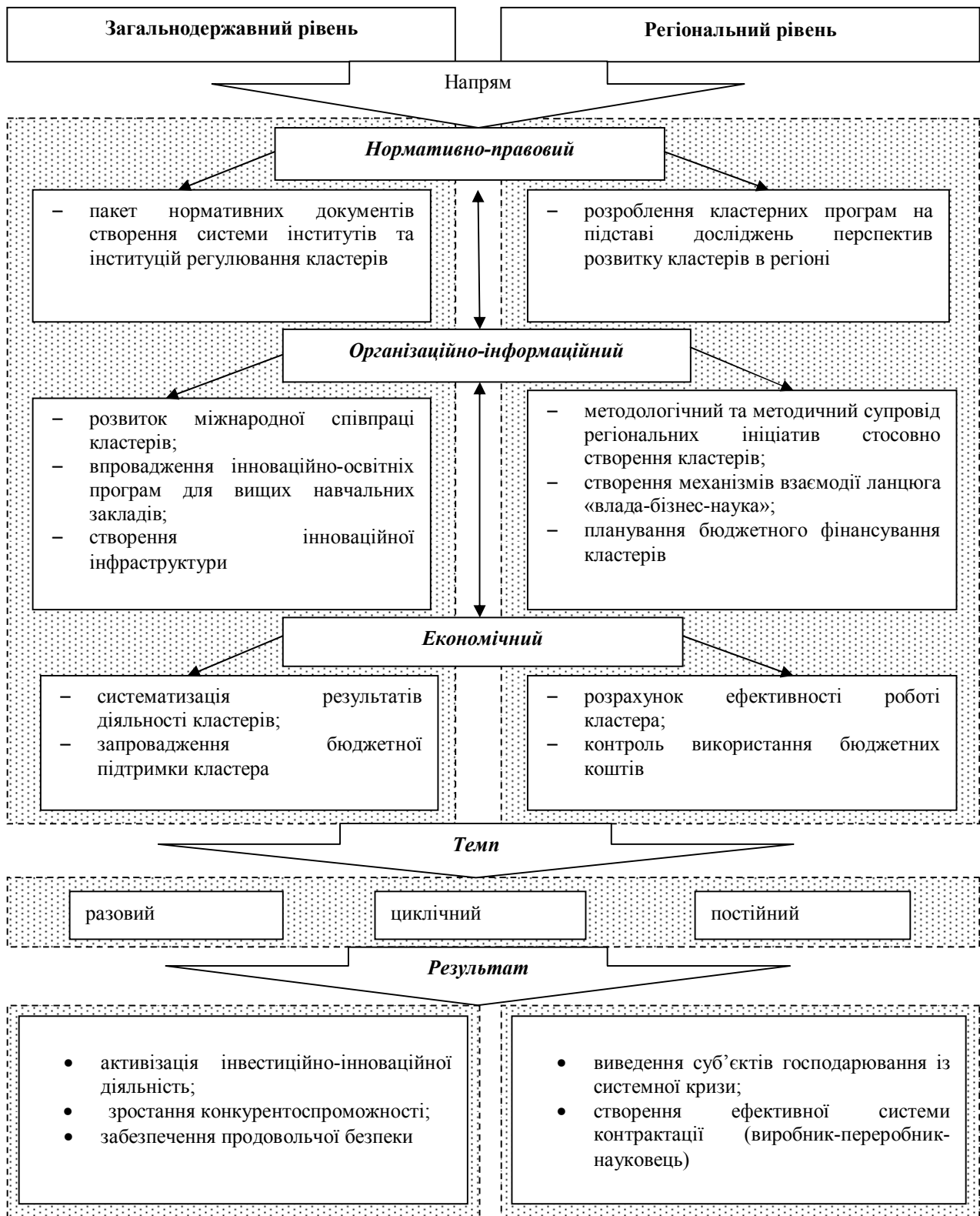

Рис. 3. Державне регулювання створення інноваційних кластерів

Джерело: розроблено автором.

Для України в питанні створення кластерів позитивним буде досвід Польщі. У 2010 р. за ініціативою Польського агентства розвитку

промисловості (PARP) було проведено дослідження, у якому здійснено порівняльний аналіз 47 найбільш успішних польських кластерів [9]. У Польщі

Фінанси та оподаткування

ініціаторами створення 40,4 % кластерів були підприємства, 25,5 % – науково-дослідні інститути, 21,3 % – неурядові організації, і лише 12,8 % – органи державної влади. Майже половина кластерів створені у формі асоціацій, деякі функціонують у формі синдикатів, акціонерних товариств та в інших організаційних формах.

В Україні для активного створення кластерів із впровадженням інноваційних продуктів державою

сектора на основі концепції синергізму є найбільш актуальним можуть застосовуватися наступні методи регулювання: нормативно-правові, організаційно-інформаційні та економічні (рис. 3). При плануванні інноваційного розвитку аграрної сфери необхідно координувати такий розвиток як на рівні держави, так і на рівні регіонів. Адже в регіонах спостерігається відсутність територіальної стратегії інноваційного розвитку, незацікавленість у залученні інвестиції у розвиток інновацій, відсутність інформаційного просування інноваційного продукту і, як наслідок, відсутність попиту на інноваційну продукцію. Регулятивні дії по створенню інноваційних кластерів пропонуємо здійснювати на загальнодержавному та регіональному рівнях з чітким розподілом напрямів державного регулювання.

Україна вже має позитивний досвід створення кластерів. Кластерна модель економічного розвитку використовується на базі економічних і інвестиційних зон. Недостатньо опрацьованими залишаються питання розвитку кластерів у аграрній сфері з урахуванням соціальних і економічних особливостей окремих регіонів і їхніх галузевих структур. Що стосується кластеризації галузі тваринництва, то на тепер створено Регіональний кластер екологічно чистої агропродукції (Полтавська обл.), Сумський кластер екологічно чистої АПК продукції, Рівненський регіональний агропромисловий інноваційний кластер «Агроінновації» (РРАІК), у м. Рівне створено кластер «Натуральне молоко», засновниками якого є 7 сільсько-господарських підприємств Рівненської, Тернопільської та Львівської областей, що працюють у галузі молочного тваринництва.

Висновки. Отже, головним завданням інноваційної політики держави є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів. Цього можна досягти завдяки створенню інноваційних кластерів, що в свою чергу забезпечить інтенсивний розвиток галузі тваринництва. Досягнення економічного ефекту при розвитку інноваційного кластеру є спільним завданням бізнесу і органів влади. Тільки порозуміння і готовність до співпраці між ними

гарантують одержання позитивних результатів. Саме через кластерний підхід в аграрному виробництві забезпечується синергетичний ефект, який виникає при об'єднанні. Розробка моделі стратегії розвитку аграрного і перспективним напрямком державного регулювання економічних відносин на селі вже сьогодні.

4 Список використаних джерел

1. *Виклюк М.І.* Функціонування кластерних об'єднань – передумова інноваційного розвитку національної економіки / М.І. Виклюк // Облік і фінанси. – 2012. – № 4. – С. 89-92.
2. *Вишневська О.М.* Кластерний підхід у розвитку аграрного сектору економіки України / О.М. Вишневська, К.І. Григоренко // Економічний простір. – 2012. – № 58. – С. 37-44.
3. *Жук В.М.* Концептуальні підходи вирішення поверхневих та глибинних проблем обліку інноваційної діяльності / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 1. – С. 36-39.
4. *Ковальов А.В.* Інноваційні кластери промисловості України: проблеми та шляхи їх вирішення / А.В. Ковальов // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, – 2013. – Вип. 2, том 1. – С. 129-135.
5. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні за 2013 рр.: [статистичний збірник] / Державна служба статистики України. – К., 2014. – 314с.*
6. *Собкевич О.В.* Розвиток кластерів як чинник інвестиційно-інноваційного зростання економіки України / О.В. Собкевич, А.В. Шевченко // Стратегія розвитку України: Економіка, соціологія, право. – 2011. – № 3. – С. 31-37.
7. *Шевченко А.В.* Щодо державної політики підтримки розвитку інноваційних кластерів у промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua.
8. *Innovation Union Scoreboard – 2011, European Commission [Electron resource]. – Mode of access: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2011_en.pdf.*
9. *Clusters Benchmarking in Poland – 2010, English Summary [Electron resource] / The Polish Agency for Enterprise Development. – Mode of access: http://www.pi.gov.pl/PARPFfiles/file/Clusters_benchmarking_in_Poland_-_2010_-_English_summary.pdf.*
10. *Mannheimer Innovationspanel - Deutsche Innovationserhebung [Electron resource]. – Mode of access: <http://www.zew.de/de/publikationen/innovationserhebungen/innovationserhebungen.php3>.*